

כללי דיני הטמנה

הגדרת הטמנה: עטיפת הסיר או המאכל כדי לשמור על החום שלו. (שהכיסוי נוגע בסיר ומטרתו לשמור על החום, אך אם אינו נוגע, או שהעטיפה לא נועדה לשמור על החום, אין זו הטמנה, ולכן מותר להטמין מאכל קר בדבר שאינו מוסיף הבל. וכל מאכל שהוא כבר לא בכלי ראשון נידון כמאכל קר לעניין זה) (שו"ע סי' רנו ב-ו, ח).

הטמנה בערב שבת (לפני שבת): בדבר המוסיף הבל – חום, אסור. ובדבר שאינו מוסיף הבל מותר.

הטמנה בשבת: אסורה בשני סוגי ההטמנה (שו"ע בסי' רנו סעיף א).

הטמנה במקצת (כלומר שעוטפים חלק מהסיר, וחלק אחר נשאר גלוי): לדעת השו"ע נחשב הטמנה. לדעת הרמ"א אינה הטמנה (סי' רנ"ג סוף סעיף א).

החזרת הטמנה: במקרה שהסירו את ההטמנה מהאוכל, מותר להחזירה, וכן מותר להוסיף עוד כיסויים. ובלבד שהאוכל יהיה מבושל כל צרכו (שו"ע סי' רנ"ז סעיף ד).

האם מותר לעטוף סיר עם אוכל חם שנמצא על השיש במגבת או בשמיכה כדי לשמור על החום שלו?

תשובה: העטיפה נוגעת בסיר ונועדה לשמירת חום ולכן יש כאן הטמנה, אבל למגבת או לשמיכה אין כח להוסיף חום באוכל, אלא רק לשמור על החום שלו, ולכן זה נקרא הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל. אז עכשיו השאלה כבר ברורה, האם מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל? תשובה: לפני שבת מותר, אבל בשבת עצמה אסור (רנו א).

הגישו לשולחן מגש גדול עם אוכל, האם מותר לפרוס מגבת על המגש כדי שהחום של המאכלים לא יברח?

תשובה: המטרה של הכיסוי הוא לשמור על החום של האוכל, והכיסוי נוגע במגש, אז יש כאן הטמנה. מצד שני הכיסוי אינו מכסה את כל המגש אלא רק חלק ממנו – רק את החלק העליון, אז עכשיו נשאלת השאלה, האם כשעוטפים רק חלק מהאוכל, זו גם הטמנה?

לכאורה, לפני הכללים שלמדנו, זה תלוי במחלוקת השולחן ערוך והרמ"א, שלדעת הרמ"א הטמנה במקצת אינה הטמנה, וממילא מותר לכסות את המגש, ולדעת השולחן ערוך הטמנה במקצת אסורה, וממילא יהיה אסור לפרוס את המגבת הזו על המגש.

אך יש מפוסקי ספרד שלמדנו, שכל מה שהשולחן ערוך לומד שגם הטמנה במקצת דינה כהטמנה האסורה, זה דווקא בהטמנה בדבר המוסיף הבל, אבל **הטמנה במקצת בדבר שאינו מוסיף הבל אינה הטמנה,** ולכן גם לדעת השולחן ערוך מותר יהיה לכסות את המגש עם האוכל במגבת כדי לשמור על חום המאכל, בתנאי שהכיסוי לא עוטף את כל המגש מכל צדדיו (מעשה השבת פ"ב, נו. בשם האור לציון פי"ז תשובה י"ב, ושמע כן גם מהגר"ע יוסף).

האם מותר להניח מגבת או שאר כיסויים על גבי הסירים שנמצאים על הפלטה?

תשובה: המטרה של המגבת (או השמיכה או הכיסוי המיוחד של שבת) היא לשמור על החום של האוכל, והמגבת הרי נוגעת בסירים, אז יש כאן הטמנה. אם כן, לכאורה הדין שבשבת אסור להניח

את הכיסוי. ומה לגבי יום שישי? האם ביום שישי כן יהיה מותר לכסות את הסירים שעל הפלטה במגבת? הרי למדנו שכל מה שמותר להטמין לפני שבת, זה דווקא בדבר שאינו מוסיף הבל-חום, אבל אסור להטמין בדבר שמוסיף הבל במאכל... ובמקרה שלנו, אומנם המגבת כשלעצמה היא רק שומרת על החום של האוכל, אבל הפלטה שמתחת לסירים בוודאי מוסיפה חום... האם נאמר שהצירוף של המגבת עם הפלטה יחשב כהטמנה בדבר המוסיף הבל...?

למעשה כך, מנהג בני אשכנז, להתייחס לזה כהטמנה בדבר המוסיף הבל, וממילא אין לעשות כך אפילו לפני שבת, שהרי הטמנה בדבר המוסיף הבל נאסרה אף בערב שבת. אבל כן נוכל להתיר לכסות את הסירים באופן חלקי, כלומר שהמגבת לא תכסה את ל צדדי הסיר, אלא נשאיר צד אחד מגולה, שאז זו הטמנה במקצת שלדעת בני אשכנז אינה הטמנה.

לבני עדות המזרח: לכאורה זו הטמנה בדבר המוסיף הבל שאסורה גם לפני שבת, ואין את ההיתר של הטמנה במקצת. אך המנהג בקרב רבים מבני עדות המזרח כן לכסות הסירים שעל הפלטה באופן חלקי אף בשבת עצמה, רוצים לדעת על מה הם סומכים? יש לעיין בשולחן ערוך בסימן רנ"ז בסעיף ח (יש לקרוא בעיקר את השלוש שורות הראשונות של הסעיף. וכן לעיין במשנה ברורה שם סעיף קטן מג, וכן בכף החיים סי' רנג ס"ק מ"ג. ובחזון עובדיה חלק א עמ' נו – סא).

ברצונך לחמם בקבוק עם חלב שאוב לתינוק, האם מותר להניח את הבקבוק עם החלב בתוך ספל עם מים רותחים?

תשובה: דבר ראשון צריך לבדוק האם המים החמים רק יחממו את החלב או גם יבשלו אותו... אז זה אנתנו כבר יודעים שמותר להניח משקה בתוך כלי שני, כיון שאין לכלי שני כח לבשל משקה (שיה סעיף יג. ששי"כ פ"א נו).

רגע, אבל האם יש כאן בעיה של הטמנה? כלומר זה שהבקבוק המצא בתוך המים החמים, האם המים החמים נחשבים כמו עטיפה, כגון מגבת ושמיכה?

לדעת המשנה ברורה זה נחשב הטמנה בדבר המוסיף הבל – שהרי המים החמים מחממים את החלב שבבקבוק, ולכן יהיה אסור להכניס את כל הבקבוק למים החמים אלא רק חלק ממנו שאז זה מותר כדין הטמנה במקצת (משני"ב סימן רנח ס"ק ב).

אך יש אומרים, שהטמנה בכלי שני נחשבת כהטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל, ומותר להטמין בשבת כלי שני בתוך כלי שני (אליהו רבה ס"ק ג. חזו"ע ח"א עמ' סו).

(להבנה עמוקה יותר כדאי לעיין בספר מעשה השבת פ"ב אות סט ובהערה שם).

שאלה לגירוי: האם מותר לשפוך מים רותחים בשבת לתוך תרמוס, או שזו הטמנה...